

MACIEJ BRZEZIŃSKI

Instytut Pamięci Narodowej

Sanktuaria archidiecezji poznańskiej – rola, zadania, znaczenie

Shrines of the Poznań Archdiocese – their role, tasks and significance

Archidiecezja poznańska może poszczycić się ponad 50 sanktuariami, zarówno oficjalnie uznanymi przez Kościół, jak i tymi, które takiej rangi nie mają, ale cieszą się szacunkiem wiernych i są miejscami pielgrzymek. Z drugiej jednak strony w archidiecezji w zasadzie nie ma miejsc świętych cieszących się ogólnopolską renomą, jak: Jasna Góra, Łagiewniki, Licheń, Kalwaria Zebrzydowska, Gietrzwałd, Święta Lipka, Góra Świętej Anny, Trzebnica, Piekary Śląskie i Kodeń. Jedynym wyjątkiem jest może sanktuarium Świętogórskiej Róży Duchownej koło Gostynia, choć nie jest ono tak popularne, jak wymienione powyżej. Już sama liczba sanktuariów w archidiecezji poznańskiej, ich historia i ruch pielgrzymkowy, stanowią fascynujący przedmiot badań. Niniejszy artykuł obejmuje sanktuaria z całej archidiecezji poznańskiej w obecnych granicach, które zostały wyznaczone w 1992 r. na mocy bulli papieża Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae Populus*.

Celem artykułu jest ukazanie miejsc świętych archidiecezji poznańskiej w świetle nauki Kościoła, prawa kanonicznego i prawa partykularnego Kościoła poznańskiego, a więc statutów synodu z 1968 r. i ostatniego, z lat 2004-2008. W pierwszej kolejności omawiam znaczenia pojęcia „sanktuarium”, następnie ich rodzaje, zadania, urząd kustosa sanktuarium, a na końcu pielgrzymowanie i turystykę religijną.

I. POJĘCIE SANKTUARIUM

Według kanonu 1230 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (dalej KPK), sanktuarium to *kościół lub inne miejsce święte, do którego – za aprobatą ordynariusza miejscowego – pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności*¹. Ta zwięzła, a jednocześnie bardzo ogólna definicja, ujmuje sanktuarium

¹ Kodeks prawa kanonicznego 1983, Poznań 1984, kanon 1230.

jako miejsce szczególne, które jest w sposób istotny wyróżnione spośród innych miejsc modlitwy. Mimo kanonicznego określenia, że sanktuarium może być kościołem lub *innym miejscem świętym*, w praktyce sanktuaria są budynkami przeznaczonymi do publicznego wykonywania kultu Bożego, a zatem będą nimi kościoły i kaplice².

Drugi człon definicji kodeksowej mówi o konieczności uzyskania aprobaty miejscowego ordynariusza dla nowego sanktuarium. Nie określono jednak, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby ordynariusz miejscowy uznał, że dany kościół lub kaplica jest sanktuarium i z tego tytułu przysługują mu określone prawem przywileje, o których będzie jeszcze mowa. Zazwyczaj, jak pokazuje historia wielu miejsc świętych, władze kościelne aprobują istnienie sanktuarium, kiedy staje się ono miejscem pielgrzymek i nie ma żadnych kanonicznych przeszkód, które uniemożliwiłyby wydanie aprobaty, choć często trwa to wiele lat. Zatem aprobata kanoniczna następuje wtedy, gdy sanktuarium już faktycznie istnieje. Ordynariusz jest zobowiązany jednak zadbać o właściwy kult religijny w danym miejscu, zbadać motywy, jakimi kierują się pielgrzymi, odwiedzając miejsce święte, i wyrazić opinię o ich zgodności z wiarą i obyczajami. Uznając dany kościół za sanktuarium, ordynariusz miejsca sankcjonuje pielgrzymki i stwierdza ich pobożność. Aprobata ordynariusza może mieć charakter dekretu sporządzonego na piśmie, może być wyrażona ustnie lub po prostu oznacza wydanie zgody na funkcjonowanie ośrodka kultu poprzez niesprzeciwianie się³.

Istnieje jednak wiele kościołów, które odgrywają podobną rolę, jak sanktuaria, tzn. w określone święta w ciągu roku liturgicznego gromadzą grupy pielgrzymów, a przechowywane w nich obrazy lub rzeźby Matki Bożej, a także świętych i błogosławionych, są otoczone kultem, jednakże z jakichś powodów owe kościoły nie mają kanonicznej aprobaty. W takim przypadku, zdaniem teologów, należy im się szacunek, one bowiem także stanowią część geografii religijnej i pobożności wiernych⁴.

Ostatni człon kanonu 1230 KPK definiuje sanktuarium jako miejsce, do którego pielgrzymują liczni wierni z powodu szczególnej pobożności. Warunkiem koniecznym istnienia sanktuarium są pielgrzymki, co zdecydowanie odróżnia sanktuaria od innych kościołów. Można zaryzykować tezę, że to wierni decydują o tym, czy dany kościół jest czy też w przyszłości stanie się sanktuarium. Władza kościelna jedynie to potwierdza⁵. Miarą żywotności sanktuariów jest liczba pielgrzymów nawiedzających miejsca święte. Ważną kwestią jest jednak nie tylko liczba pątni-

² J. Adamczyk, *Wokół prawnej definicji sanktuarium*, „Prawo Kanoniczne” 57(2014) nr 3, s. 70.

³ Tamże, s. 79-80.

⁴ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003, s. 187.

⁵ J. Adamczyk, *Wokół prawnej definicji...*, s. 72.

ków, ale także to, skąd owi pielgrzymi przybywają. Im popularniejsze sanktuarium, tym więcej grup pielgrzymkowych spoza dekanatu, diecezji, a nawet kraju. Definicja kodeksowa nie określa oczywiście minimalnej liczby pielgrzymów ani częstotliwości odbywanych pielgrzymek do danego miejsca świętego. Nie określono także, ile lat musi upłynąć od zaobserwowanych początków ruchu pątniczego do danego miejsca, aby można było uznać to miejsce za sanktuarium. Te kwestie pozostawiono do rozstrzygnięcia właściwym organom władzy kościelnej. Zatem to pielgrzymki determinują powstanie sanktuariów. *Pielgrzymka, powszechna forma religijności, jest typowym wyrazem religijności ludowej, ściśle związanej z sanktuarium, którego istnienie stanowi element konieczny. Pielgrzym potrzebuje sanktuarium, a sanktuarium potrzebuje pielgrzymą*⁶.

Według omawianego kanonu 1230 pielgrzymi udają się do sanktuariów *z powodu szczególnej pobożności*. Innymi słowy, musi istnieć powód, dla którego pątnicy wybierają dane miejsce święte. Owa przyczyna czy też powód szczególnej pobożności stanowi motywację wiernych do odbycia pielgrzymki. Te przyczyny mogą być różne: cuda, objawienia maryjne, upamiętnienie miejsca związanego z ważnym wydarzeniem z historii zbawienia lub z życia świętych, obrazy, figury, relikwie i inne przedmioty uznane za cudowne i cieszące się czcią wiernych. Każde sanktuarium ma taką wyraźną przyczynę pobożności wyróżniającą ją spośród innych⁷.

Sanktuaria można podzielić na następujące grupy:

1. Ze względu na przedmiot kultu wyróżnia się sanktuaria:

- a) Pańskie
- b) maryjne
- c) świętych i błogosławionych.

2. Ze względu na zasięg terytorialny oddziaływania ośrodka pielgrzymkowego. Kodeks Prawa Kanonicznego w następujący sposób określa ten podział:

- a) diecezjalne, których statuty zatwierdza miejscowy ordynariusz,
- b) narodowe, zatwierdzone przez krajowe konferencje episkopatów,
- c) ponadnarodowe, których statuty zatwierdzić może jedynie Stolica Apostolska.

⁶ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, 197.

⁷ J. Adamczyk, *Wokół prawnej definicji...*, s. 78.

O ile prawnokanoniczna definicja sanktuarium nie budzi dyskusji, tak już typologia sanktuariów, określona w kanonach 1231 i 1232 KPK wydaje się nieadekwatna do rzeczywistości. W samej tylko archidiecezji poznańskiej istnieje kilkanaście sanktuariów, których nie można zakwalifikować do żadnej z dwóch pierwszych grup. Badacze zajmujący się geografiami religijną zaproponowali inny podział miejsc świętych ze względu na zasięg terytorialny i wielkość ruchu pielgrzymkowego. Wydaje się, że znacznie lepiej oddaje on specyfikę sanktuariów. Wyodrębniono pięć grup, do których można je zakwalifikować⁸:

1. Sanktuaria o randze międzynarodowej. Do tej grupy zaliczyć można najważniejsze miejsca pielgrzymkowe w Europie, których pozycja wynika z tradycji pielgrzymkowej oraz walorów historycznych.
2. Sanktuaria o randze krajowej. Zasięg oddziaływania tychże miejsc świętych obejmuje cały kraj.
3. Sanktuaria o randze ponaddiecezjalnej (ponadregionalnej). Do sanktuariów ponaddiecezjalnych pielgrzymują wierni spoza macierzystej diecezji.
4. Sanktuaria o randze diecezjalnej (regionalnej). Zasięg oddziaływania nie przekracza granic macierzystej diecezji.
5. Sanktuaria o randze lokalnej (dekanalnej). Są to najczęściej kościoły i kaplice, do których w określone święta roku liturgicznego pielgrzymują wierni z jednej lub kilku parafii bądź całego dekanatu. Zwykle sanktuaria lokalne nie mają aprobaty kanonicznej miejscowego ordynariusza, nie cieszą się przywilejami, jakie mają sanktuaria zatwierdzone przez władze kościelne i nie realizują pełnego programu duszpasterskiego przewidzianego dla kanonicznych sanktuariów. Sanktuaria dekanalne mają jednak wielkie znaczenie dla lokalnej społeczności i dlatego nie można ich lekceważyć.

Inny, ale bardzo prosty podział sanktuariów znalazł się w statutach synodu archidiecezji poznańskiej z 1968 r. Zaznaczono, co prawda, że postanowienia synodu dotyczące sanktuariów odnoszą się przede wszystkim do sanktuariów maryjnych, ale uznano, że można je zastosować także do innych miejsc świętych, z pewnymi koniecznymi modyfikacjami⁹. W statutach synodu z 1968 r. dokona-

---

⁸ F. Mróz, *Sanktuaria świętych i błogosławionych w Polsce – zarys problematyki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” Nr 648, „Ekonomiczne Problemy Usług”, Nr 66, 2011, s. 244.

⁹ *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Diecezjalnego odprawionego pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa dra Antoniego Baraniaka Metropolity Poznańskiego w dniach 4 czerwca, 12 września i 12 października milenijnego roku 1968 w Bazylice Archikatedrze w Poznaniu*, Poznań 1972, [cyt. dalej: Synod 1968], statut 758.

no podziału miejsc świętych związanych z kultem maryjnym na sanktuaria „większe” i „mniejsze”. Sanktuaria „większe” muszą mieć wizerunek (obraz lub figurę) słynący łaskami i uznany za takie przez władzę duchowną. Ponadto wizerunek musi się cieszyć „starożytnością” kultu bądź jeśli jego pochodzenie jest niedawne, musi cieszyć się intensywnym kultem. Do sanktuarium „większego” powinni pielgrzymować wierni ze znaczniejszej części archidiecezji, przynajmniej kilka razy w roku¹⁰. Sanktuaria „mniejsze” to takie, które nie spełniają wszystkich wskazanych powyżej warunków, ale z czasem, kiedy warunki zostaną dopełnione, miejsce święte może otrzymać stopień „większego”¹¹.

II. SANKTUARIA MARYJNE

Sanktuaria maryjne stanowiące, według różnych źródeł, ponad 80% wszystkich sanktuariów w Polsce, świadczą o szczególnym znaczeniu pobożności maryjnej dla polskiego katolicyzmu. W samej archidiecezji poznańskiej znajduje się niemal 40 sanktuariów maryjnych, zarówno tych zatwierdzonych przez władze kościelne, jak i lokalnych, niemających kanonicznej aprobaty. W archidiecezji znajduje się także blisko 100 kościołów pod wezwaniem Matki Bożej¹².

We współczesnych granicach archidiecezji poznańskiej znajdują się następujące sanktuaria maryjne mające kanoniczną aprobatę:

1. Borek Wielkopolski – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
2. Buk – sanktuarium Matki Bożej Bukowskiej Literackiej,
3. Charbielin – sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej, Pośredniczki Łask,
4. Gostyń – sanktuarium Matki Bożej Świętogórskiej Róży Duchownej,
5. Grodziszczko – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
6. Górka Duchowna – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
7. Kolniczki – sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny,
8. Lubasz – sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny Królowej Rodzin,
9. Obra – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,

¹⁰ Tamże, statut 760.

¹¹ Tamże, statut 761.

¹² Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008: zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. 2: *Statuty* [zespół red. dokumentów synodalnych Zdzisław Fortuniak et al.], Poznań 2008 [cyt. dalej: Synod 2004-2008], statut 740.

10. Osieczna – sanktuarium Matki Bożej Bolesnej,
11. Otorowo – sanktuarium Matki Bożej Otorowskiej,
12. Owińska – sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej,
13. Poznań-fara – sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy,
14. Poznań – kościół oo. franciszkanów konwentualnych – sanktuarium Matki Bożej w Cudy Wielmożnej Pani Poznania,
15. Poznań – kościół oo. jezuitów – sanktuarium Matki Bożej Różańcowej,
16. Rogalinek – sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych,
17. Smolice – sanktuarium Matki Bożej Uzdrawienia Chorych,
18. Sobota – sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny,
19. Stare Oborzyska – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
20. Stęszew – sanktuarium Matki Bożej Stęszewskiej,
21. Szamotuły – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
22. Świerczyna – sanktuarium Matki Bożej Świerczyńskiej,
23. Tulce – sanktuarium Narodzenia Najświętszej Marii Panny,
24. Włoskiejewki – sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej,
25. Wieleń Zaobrzański – sanktuarium Matki Bożej Ucieczki Grzeszników,
26. Zakrzewo – sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia,
27. Zbąszyń – sanktuarium Matki Bożej Różańcowej.

Oprócz wymienionych sanktuariów na terenie archidiecezji znajdują się także ośrodki kultu maryjnego, które niegdyś miały status sanktuarium, ale z czasem ruch pielgrzymkowy ustał¹³. Te kościoły mają jednak znaczenie dla lokalnej społeczności wiernych, choć z reguły zasięg ich oddziaływania nie przekracza granic dekanatu. Te sanktuaria lokalne znajdują się w: Czaczu, Czempiniu, Starym Gostyniu, Kaźmierzu, Kołaczkowicach, Lutomiu, Maniewie, Mądrem, Oporowie i Święciechowej.

Szczególnym wyrazem czci oddawanej Matce Bożej są koronacje Jej obrazów. *Koronacja stanowi uroczysty akt czci i wdzięczności dla Bogarodzicy, szczególne uznanie Kościoła dla miejsca świętego oraz wezwanie do dalszego rozwoju kultu*¹⁴. Warto dodać, że koronować można wyłącznie obrazy i rzeźby przedstawiające Maryję samą lub z Dzieciątkiem Jezus. Wyklucza się koronacje wizerunków świętych i błogosławionych. Nie wszystkie wizerunki maryjne oczy-

---

¹³ Tamże, statut 766.

¹⁴ Synod 1968, statut 763.

wiście mogą być koronowane. Obrazy i rzeźby Maryi przeznaczone do koronacji, i to zarówno te, na których Matka Boska przedstawiona jest pojedynczo, jak i z Chrystusem, muszą cieszyć się wyjątkową czcią ze strony wiernych¹⁵. Wyróżnia się dwa rodzaje koronacji: na tzw. prawie diecezjalnym i papieskim. W pierwszym przypadku biskup diecezjalny dokonuje obrzędu koronacji wizerunku, który cieszy się lokalną czcią. Jeśli zaś wizerunek maryjny cieszy się czcią na skalę krajową, diecezjalną lub ponaddiecezjalną, wówczas biskup diecezjalny lub Konferencja Episkopatu może starać się o koronację *w imieniu i powagą papieża*. Takiej koronacji dokonuje delegat papieski po uprzednim zawiadomieniu Konferencji ds. Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów¹⁶.

W archidiecezji poznańskiej znajduje się 10 sanktuariów koronowanych na prawie papieskim i jedno na prawie diecezjalnym. Na prawie papieskim koronowano wizerunki maryjne znajdujące się w następujących miejscowościach (w nawiasie podano daty koronacji): Borek Wielkopolski (1931), Gostyń (1928), Górka Duchowna (1966), Poznań – fara (1961), Poznań – kościół oo. franciszkanów konwentualnych (1968), Poznań – kościół oo. jezuitów (1968), Osieczna (1979), Szamotuły (1970), Tulce (1979), Wieleń Zaobrzański (2005). Na prawie diecezjalnym koronowano wizerunek Matki Bożej w Lubaszcu (2000).

Przez wieki Kościół wypracował szereg form pobożności maryjnej, zarówno w odniesieniu do kultu liturgicznego, jak i religijności ludowej. W Polsce szczególne znaczenie ma celebrowanie świąt maryjnych, wzbogacone przez liczne obrzędy, będące owocem pobożności ludowej, a mające nierzadko wielowiekową tradycję. Święta maryjne mają szczególnie uroczystą oprawę w kościołach poświęconych Matce Bożej i sanktuariach maryjnych¹⁷.

W sanktuariach maryjnych otacza się czcią obrazy i figury Matki Bożej, często uchodzące za cudowne i słynące łaskami. Kościół podkreśla z całą mocą, że cześć oddawana wizerunkom Chrystusa, Maryi i świętych nie wynika z posiadania przez owe wizerunki jakiejś „boskiej mocy”, a jedynie z szacunku i czci oddawanej ich pierwowzorom¹⁸. Innymi słowy, wierni modlą się nie do obrazów, a do osób na nich przedstawionych. Cześć oddawana świętym wizerunkom ma duże znaczenie zarówno w liturgii, jak i pobożności ludowej, a wyraża się w różnorodnych formach. Wizerunki te są często noszone w procesjach, ozdabiane kwiatami i drogimi kamieniami, a ich kopie wiszą w niejednym domu lub kapliczce przydrożnej. Zadaniem Kościoła jest troska o właściwe formy tego kultu.

¹⁵ S. Hołodok, *Koronacje wizerunków Najświętszej Maryj Panny*, „W Służbie Miłosierdzia” nr 7 (2007), http://www.wsm.archibial.pl/wsm34/art.php?id_artykul=423 [dostęp: 17.06.2016].

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Synod 2004-2008, statut 741.

¹⁸ T. Syczewski, *Kult świętych oraz obrazów świętych i relikwii w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego*, „Rocznik Teologii Katolickiej” t. VII, Rok 2008, s. 147.

*Cześć dla świętych wizerunków, jeśli nie pochodzi z jasnej wizji teologicznej, może prowadzić do dewiacji*¹⁹.

III. SANKTUARIA PAŃSKIE

Sanktuaria Pańskie to miejsca święte, w których wierni mogą rozważać tajemnice związane z osobą Chrystusa i Jego ziemskiego życia, jak: zwiastowanie, narodzenie, chrzest, przemienienie i męka Pańska. W sanktuariach Pańskich rozważa się tajemnice Przemienienia Pańskiego, Bożego Ciała i Krzyża Świętego, a także w sposób szczególny czci się miłosierdzie Boże i Najświętsze Serce Jezusa oraz tajemnice Eucharystii²⁰. Obiektami szczególnej czci wiernych w sanktuariach Pańskich są obrazy przedstawiające mękę i śmierć, i zmartwychwstanie Chrystusa, krucyfiksy uznane za cudowne i relikwie związane z życiem i posłannictwem Chrystusa. Drugim typem sanktuariów Pańskich są sanktuaria eucharystyczne, zwane również sanktuariami Bożego Ciała i Krwi Chrystusa. Powstały one w miejscach cudów eucharystycznych, jak krwawiące Hostie, a także przechowuje się tam relikwie związane z tego typu cudami²¹.

Na terenie archidiecezji poznańskiej znajduje się osiem sanktuariów Pańskich, z czego aż sześć umiejscowionych jest w samym Poznaniu:

1. Biezdrowo – sanktuarium Świętego Krzyża,
2. Poznań – sanktuarium Bożego Ciała,
3. Poznań – sanktuarium Miłosierdzia Bożego,
4. Poznań – sanktuarium Najświętszej Krwi Pana Jezusa,
5. Poznań – sanktuarium Przemienienia Pańskiego,
6. Poznań – sanktuarium Świętego Krzyża (bazylika archikatedralna),
7. Poznań – sanktuarium Świętości Życia.

Ósmym sanktuarium Pańskim w archidiecezji jest sanktuarium Przemienienia Pańskiego w Borku-Domaradzicach, który jest kościołem filialnym parafii pw. św. Mikołaja w Dubinie. Nie ma on sankcji kościelnej, ale jest miejscem pielgrzymek lokalnej społeczności wiernych²².

---

¹⁹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 169.

²⁰ E. Bilska-Wodecka, F. Mróz, *Sanktuaria Pańskie. Zarys problematyki*, „Peregrinus Cracoviensis” z. 16, 2005, s. 115.

²¹ Tamże, s. 121.

²² B. Tobolski, *W miasteczku nad Orlą*, „Przewodnik Katolicki” nr 11, 18.03.2007, s. IV-V.

Niegdyś jednym z głównych ośrodków pielgrzymkowych Wielkopolski był kościół Bożego Ciała w Poznaniu, którego powstanie wiąże się legendą o cudownie odnalezionych Hostiach, sprofanowanych rzekomo przez Żydów w 1399 r.²³ Z tą samą legendą związany jest kult Najświętszej Krwi Pana Jezusa w kościele pod tym samym wezwaniem, znajdującym się przy ul. Żydowskiej. Kościół powstał na początku XVIII w. na miejscu kamienicy, w której grupa Żydów miała dokonać profanacji Hostii.

IV. SANKTUARIA ŚWIĘTYCH I BŁOGOSŁAWIONYCH

Ostatnią kategorią sanktuariów są sanktuaria świętych i błogosławionych. Kult świętych sięga już pierwszych wieków chrześcijaństwa i wiązał się z czcią oddawaną pierwszym męczennikom przez współwyznawców. Nauka Kościoła ujmuje świętych i błogosławionych jako świadków powszechnego powołania do świętości, niezależnie od czasów i miejsc, w jakich oni żyli i działali. Święci i błogosławieni to osoby, których życie stanowi wzór do naśladowania dla wiernych, pośrednicy i orędownicy, wreszcie patroni Kościołów lokalnych i wybitni duszpasterze, a także patroni państw, narodów, zawodów, stowarzyszeń i szczególnych okoliczności²⁴. Kult świętych i błogosławionych towarzyszy więc Kościołowi od samych początków i stanowi istotny element jego tożsamości. Celem kultu świętych jest *uwielbienie Boga i uświęcenie człowieka przez życie w pełni zgodne z Wolą Bożą i przez naśladowanie cnót tych, którzy są wybitnymi uczniami Pana*²⁵.

Szczególnymi obiektami czci w sanktuariach świętych i błogosławionych są relikwie i wizerunki świętych. Relikwie to ciała świętych i błogosławionych, ich części oraz przedmioty do nich należące lub otarte o ich ciała²⁶. W przeszłości kult relikwii nie był wolny od nadużyć a od czasów reformacji był mocno kwestionowany jako wyraz bałwochwalstwa. Współcześnie jednak Kościół broni wartości relikwii jako ważnego składnika pobożności ludowej. Zaleca się umieszczanie ich pod ołtarzem, udzielanie nimi błogosławieństwa, noszenia w procesji i zanoszenia ich do chorych. Niedopuszczalne jest jednak umieszczanie ich na ołtarzu. Na duszpasterzy spada troska o upewnienie się co do ich autentyczności, napominania wiernych co do właściwego oddawania im czci i zapobiegania handlowi nimi²⁷.

²³ J. Wiesiołowski, *Funkcjonowanie poznańskiego kultu pątniczego w kościele Bożego Ciała (kon. XV – pocz. XVII wieku)*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 3-4, 1992, s. 128-159.

²⁴ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 150-151.

²⁵ Tamże, s. 151.

²⁶ Tamże, s. 166-167.

²⁷ Tamże, s. 167-168.

Przedmiotem czci w sanktuariach są także wizerunki świętych i błogosławionych, a więc: obrazy, rzeźby, płaskorzeźby, mozaiki itp. Wizerunki świętych i błogosławionych miały pomagać w przekazywaniu orędzia ewangelicznego („Biblia ubogich”), być pomocą w modlitwie i kontemplacji, bodźcem do naśladowania świętych i błogosławionych i stanowić formę katechezy. Wizerunki nie są przedmiotem czci same w sobie, a cześć odnosi się do tych, których przedstawiają²⁸.

W archidiecezji poznańskiej znajduje się pięć sanktuariów świętych i błogosławionych uznanych przez władze kościelne oraz dwa miejsca niemające takiej sankcji. Są to następujące ośrodki religijne:

1. Sanktuarium św. Siostry Faustyny w Kiekrzu (Poznań),
2. Sanktuarium św. Józefa Oblubieńca NMP w Poznaniu,
3. Sanktuarium św. Urszuli Ledóchowskiej w Pniewach,
4. Sanktuarium bł. Edmunda Bojanowskiego w Luboniu-Żabikowie,
5. Sanktuarium bł. Sancji Szymkowiak w Poznaniu.

W Dolsku szczególną czcią otacza się św. Wawrzyńca, natomiast w Krobi św. Walentego, ale tamtejsze kościoły, w których znajdują się wizerunki tych świętych, nie zostały do tej pory uznane za sanktuaria przez władze archidiecezji, a ich kult ma zasięg lokalny.

Zastanawiająca jest niewielka liczba sanktuariów świętych i błogosławionych w archidiecezji poznańskiej oraz to, że większość z nich powstała w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Nie dotyczy to jedynie lokalnych sanktuariów w Krobi i Dolsku. Nie ma tu porównania z południem Polski, gdzie notuje się kilkadziesiąt sanktuariów świętych i błogosławionych, z których duża część może poszczycić się średniowieczną metryką. W samym Krakowie istnieje aż 16 miejsc pielgrzymkowych związanych z kultem świętych i błogosławionych²⁹. Największy ośrodek pielgrzymkowy w Wielkopolsce związany z kultem świętych znajduje się poza archidiecezją poznańską w Gnieźnie. Mowa tu oczywiście o sanktuarium św. Wojciecha w katedrze gnieźnieńskiej.

V. ZADANIA SANKTUARIÓW

Program duszpasterski w sanktuariach układany jest w zależności od zasięgu ich oddziaływania i ma charakter: całoroczny, specjalny i odpustowy. W przypadku ośrodków o większym zasięgu oddziaływania program duszpasterski po-

²⁸ Tamże, s. 168-170.

²⁹ F. Mróz, *Sanktuaria świętych i błogosławionych w Polsce...*, s. 237.

winien być realizowany całorocznie. Należy go uzgodnić z Wydziałem Duszpasterstwa Ogólnego i Specjalistycznego Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Jeżeli sanktuaria mają odpowiednie warunki, wówczas powinny rozwijać duszpasterstwo specjalne, polegające na urządzaniu rekolekcji, dni skupienia i spotkaniu grup modlitewnych. W przypadku sanktuariów o zasięgu parafialnym, dekanalnym i diecezjalnym główny nacisk powinien być położony na uroczystości odпустowe, które zazwyczaj gromadzą więcej wiernych niż zwykle³⁰.

Najważniejszym punktem duszpasterstwa w sanktuariach jest Eucharystia. Zaleca się, aby przebiegała w sposób godny i była należycie przygotowana i sprawowana. W przypadku, kiedy w tym samym czasie w sanktuariach przybywają różne grupy pielgrzymkowe, powinno się je zachęcać do wspólnego uczestnictwa we Mszy św.³¹ Sanktuaria są także miejscami, w których wierni zazwyczaj wyrażają chęć przystąpienia do spowiedzi. Na kustoszach spoczywa obowiązek zapewnienia odpowiedniego miejsca do sprawowania sakramentu pojednania oraz odpowiedniej liczby kapłanów. Podobnie rzecz się ma z sakramentem namaszczenia chorych i dotyczy to głównie pielgrzymek ludzi chorych i starszych. W przypadku sakramentu bierzmowania jest inaczej, tu zaleca się udzielanie go w parafiach kandydatów, natomiast sakramentu małżeństwa można udzielać tylko w przypadku uzyskania zgody odpowiedniego proboszcza lub ordynariusza³².

Sanktuaria są uprzywilejowanymi miejscami, gdzie można uzyskać odpust zupełny. Zostało to uregulowane odpowiednimi przepisami prawa kanonicznego³³. Główne zadania sanktuariów wiążą się z modlitwą, zarówno indywidualną, jak i wspólnotową. Pobyt w miejscach świętych to doskonała okazja, aby zapoznać wiernych z liturgią godzin. To zadanie spada na kustoszy, oczywiście, jeśli są ku temu odpowiednie warunki. Jedną z najstarszych tradycji związanych z pobytem w sanktuariach jest udzielanie błogosławieństwa pielgrzymom. Kościół uznaje to za ważny element duszpasterstwa w sanktuariach, jeśli oczywiście przestrzega się zasad zawartych w rytuale rzymskim³⁴.

Oprócz funkcji związanych bezpośrednio ze sprawowaniem kultu sanktuaria mają jeszcze inne zadania. Są bowiem także miejscem ewangelizacji, dokonywania dzieł miłosierdzia, ośrodkami kultury i ekumenizmu.

Dokonuje się tam stale dzieło ewangelizacji poprzez głoszenie przesłania Ewangelii, wygłaszanie homilii i organizacje spotkań modlitewnych. *Nie należy*

³⁰ Synod 2004-2008, statut 775.

³¹ Synod 2004-2008, statut 778; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 189-190.

³² Synod 2004-2007, statuty: 779-781; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 188-191.

³³ Por. Synod 2004-2008, statut 782.

³⁴ Synod 2004-2008, statuty: 783-784.

też zapominać o współpracy i wzajemnej pomocy różnych sanktuariów w dziele misyjnym ad gentes i o ich wkładzie w dzieło ewangelizacyjne Kościoła³⁵. Z ewangelizacją wiążą się też dzieła miłosierdzia. Przy sanktuariach, zwłaszcza tych o dużym zasięgu, powstają często centra opieki społecznej, ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży, domy starców itd. Ponadto w sanktuariach przyjmuje się pielgrzymów i zapewnia godziwe warunki mieszkaniowe i bytowe na czas trwania pielgrzymek³⁶.

Sanktuaria są także ośrodkami kultury. Nierzadko kościoły pełniące tę funkcję są obiektami zabytkowymi, pełnymi dzieł sztuki, przez co już same w sobie stanowią dobro kulturowe i cieszą się zainteresowaniem ze strony historyków, historyków sztuki, religioznawców i turystów. Ponadto organizuje się tam również różnorakie konferencje, wykłady, koncerty, wystawy, a także prowadzi działalność wydawniczą. Zadaniem kustoszy jest sprawić, aby wymiar kulturowy wspierał element kultyczny³⁷. Przykładem imprez o charakterze kulturalnym są chociażby festiwale muzyki oratoryjnej *Musica Sacromontana* w sanktuarium Matki Bożej Świętogórskiej w Gostyniu, koncerty organowe w sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w poznańskiej farze czy też wykłady o tematyce biblijnej w sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Osiecznej.

Zaleca się także, aby sanktuaria były miejscami działalności ekumenicznej. Ich kustosze powinni uświadamiać wiernym potrzebę podejmowanych przez Kościół dzieł ekumenicznych oraz zachęcać do intensywnych modlitw w intencji zjednoczenia chrześcijan, szczególnie podczas Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. O ile to możliwe, na terenie sanktuariów powinno organizować się także spotkania modlitewne z udziałem chrześcijan różnych wyznań³⁸. Nie należy jednak przy tym zapominać, że sanktuaria są miejscami świętymi Kościoła Rzymskokatolickiego, dlatego też *wszystkie akty kultu sprawowane w sanktuariach powinny być całkowicie zgodne z tożsamością katolicką i nie mogą ukrywać niczego, co należy do Kościoła*³⁹.

---

³⁵ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 193.

³⁶ Synod 2004-2008, statut 785.

³⁷ Synod 2004-2008, statut 786; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 194-195.

³⁸ Synod 2004-2008, statut 787.

³⁹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 196.

VI. KUSTOSZ SANKTUARIUM

Na czele sanktuarium stoi kustosz, zwany również w literaturze rektorem⁴⁰. Kodeks Prawa Kanonicznego nie określił zakresu jego władzy i sposobu jego wyboru. W przypadku archidiecezji poznańskiej sposób wyznaczania kustosa określił statut 683 ostatniego synodu. Według tegoż statutu, jeżeli sanktuarium przynależy do parafii, wówczas kustoszem zostaje proboszcz, jeżeli kościół rektorski jest sanktuarium, to jego kustoszem jest rektor kościoła, natomiast jeżeli sanktuarium znajduje się na terenie domu zakonnego, wówczas kustoszem jest przełożony lub przełożona domu⁴¹.

Kustosz sanktuarium ze względu na liczne, trudne i odpowiedzialne obowiązki winien mieć odpowiednie, wysokie kwalifikacje. Przepisy Kościoła poznańskiego bardzo ogólnie określają przymioty, jakie powinien mieć kustosz. Musi on odznaczać się uzdolnieniami duszpasterskimi, umiłowaniem duszpasterstwa sanktuarijnego i stale pogłębiać wiedzę teologiczną⁴². Wydaje się jednak, że kwalifikacje kandydata na kustosa powinny być wyższe od kandydata na proboszcza parafii. Wymaga tego szczególny status kustosa i jego obowiązki. Musi on mieć zdolności organizacyjne, wyróżniać się gorliwością pasterską, otwartością na ludzi i serdecznością, co w przypadku licznie odwiedzanych sanktuariów jest szczególnie ważne, a także być dobrym administratorem⁴³.

Obowiązki kustosa sanktuarium zostały już po części przedstawione powyżej. W skrócie tylko przypomnę, że powinien dbać o zapewnienie pielgrzymom odpowiednich warunków do modlitwy i kontemplacji, zapewniać właściwy sposób celebrowania liturgii, sakramentu pokuty i innych sakramentów. Do zadań kustosa należy też zapewnienie pielgrzymom odpowiednich warunków bytowych, przygotowanie uroczystości odpustowych, dbałość o majątek ruchomy i nieruchomy sanktuarium. Powinien także dbać o sanktuarium jako ośrodek kultury i działalności ekumenicznej. Szczególnym zadaniem kustosa jest gromadzenie danych historycznych dotyczących sanktuarium, opracowanie jego dziejów, historii kultu i prowadzenie kroniki. Ponadto powinien gromadzić i przechowywać wota, pamiątki, dokumenty itp. Historia świętego miejsca, świadectwa cudownych ozdrowień i nawróceń i inne dokumenty powinny być udostępniane zainteresowanym badaczom i pielgrzymom⁴⁴.

Zadania stojące przed kustoszem nie należą do łatwych, wobec czego powinien on mieć zapewnioną pomoc ze strony innych duchownych pracujących

⁴⁰ J. Adamczyk, *Urząd rektora sanktuarium*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 2, s. 67-68.

⁴¹ Synod 2004-2008, statut 683.

⁴² Synod 2004-2008, statut 685.

⁴³ J. Adamczyk, *Urząd rektora...*, s. 75-80.

⁴⁴ Synod 2004-2008, statut 688.

w sanktuarium, proboszczów sąsiednich parafii, a także osób świeckich⁴⁵. Kustosze sanktuariów powinni regularnie się spotykać w celu pogłębiania swej wiedzy teologicznej, doskonalenia metod pracy i wymiany doświadczeń. Odpowiedzialny za zorganizowanie takich spotkań jest archidiecezjalny referent ds. sanktuariów i pielgrzymek⁴⁶.

VII. PIELGRZYMKA A TURYSTYKA RELIGIJNA

Jak już wspomniałem powyżej, wydarzeniami, które niejako konstytuują sanktuaria, są pielgrzymki. *Pielgrzymka jest pobożnym nawiedzeniem odległego miejsca świętego, podjętym w celu kultu, pokuty, odrodzenia moralnego lub uproszenia łask Bożych*⁴⁷. Nie byłoby sanktuariów bez pielgrzymek, to one decydują o żywotności danego miejsca świętego, a na podstawie ich liczby i liczby wiernych w nich uczestniczących ocenia się zasięg oddziaływania danego sanktuarium. Badając dzieje sanktuariów w kontekście liczby pątników je nawiedzających oraz częstotliwości pielgrzymek, można postawić bardzo ciekawe pytania badawcze, np.: Dlaczego niektóre sanktuaria, jak chociażby poznański kościół Bożego Ciała, w przeszłości cieszyły się wielką popularnością i były licznie nawiedzane przez pielgrzymów, a obecnie już niemal całkowicie popadły w zapomnienie? Oprócz tego można się zastanawiać, dlaczego inne ośrodki pielgrzymkowe wciąż cieszą się dużą popularnością i są często odwiedzane przez pielgrzymów i turystów religijnych. Zapewne dużą rolę w podtrzymywaniu żywotności sanktuariów mają do odegrania kustosze, a także niecodzienne wydarzenia związane z danym miejscem świętym, odpowiednio nagłaśniane przez ludzi w nich pracujących. Z pewnością znaczenie ma także tradycja, zwłaszcza w odniesieniu do organizowania tzw. pielgrzymek stanowych (pielgrzymek mężczyzn do sanktuarium w Tulcach, pielgrzymek rodzin do sanktuarium w Lubaszcu), a także atrakcyjność i „renoma” miejsca świętego (sanktuariów na Świętej Górze koło Gostynia, w Górze Duchownej, w Osiecznej i na Zdzieżu koło Boruku Wielkopolskiego). Samo istnienie sanktuarium nie wystarcza, aby przyciągać pielgrzymów, może ono bowiem z czasem popaść w zapomnienie. W dzisiejszych czasach nie można zaniedbać Promocji, a jej elementem jest choćby organizowanie specjalnych nabożeństw oraz dbanie o kulturowy wymiar sanktuarium.

Pielgrzymki towarzyszyły Kościołowi od samych początków. Przez wieki wykształciły się rytuały im towarzyszące. W ostatnich latach jednak notuje się

---

⁴⁵ Synod 1968, statut 768.

⁴⁶ Synod 2004-2008, statut 689.

⁴⁷ Synod 1968, statut 338.

stały wzrost zjawiska zwanego „turystyką religijną”. Łączy ją z pielgrzymką jedynie to, że celem jednego i drugiego są sanktuaria. Turyści religijni kierują się jednak przede wszystkim chęcią odpoczynku, zwiedzenia miejsca świętego, zapoznania się z jego historią, architekturą, dziełami sztuki i ofertą kulturalną przygotowaną przez kustoszy. Oczywiście, turystyka religijna nie wyklucza modlitwy, zarówno indywidualnej, jak i zbiorowej, przystąpienia do sakramentu spowiedzi itp., ale z reguły na pierwszym miejscu jest wymiar poznawczy, nie zaś religijny. Turystami religijnymi są zarówno osoby wierzące, jak i niewierzące.

Uczestnicy synodu z 1968 r. wyraźnie odróżniali pielgrzymkę od turystyki religijnej, zalecając unikania elementów świeckości w czasie trwania pielgrzymek. *Należy usuwać z pielgrzymki ducha świeckości, który przejawia się w braku celów modlitewnych oraz w hałaśliwym i wycieczkowym zachowaniu się. Osobom, które nie chcą poddać się roztropnej dyscyplinie pielgrzymki i przeszkadzają w zachowaniu jej religijnego charakteru, należy odmówić zgody na dalszy udział w pielgrzymce*⁴⁸. Oczywiście może się zdarzyć, że pielgrzymi pragną połączyć przeżycia modlitewne i kultyczne z elementem krajoznawczym, wówczas należy odróżnić jedno od drugiego. *Najbardziej pożądane są pielgrzymki wolne od celów turystycznych i takie, w których przynajmniej część drogi odbywa się pieszo. Jeśli pielgrzymka łączy się z celami krajoznawczymi lub stanowi etap wycieczki, niech odcinek pątniczy, rozpoczęty odpowiednim przeżyciem nabożnym odznacza się wyraźniej charakterem religijnym*⁴⁹.

Każda pielgrzymka stanowi nie lada wyzwanie pod względem duchowym i organizacyjnym. Powinien im przewodniczyć kapłan, choć nie jest to absolutnie konieczne. Ważne jest, aby określić tematy przewodnie pielgrzymki i konferencji wygłaszanych w trakcie jej trwania. Pielgrzymki mogą mieć różnorakie formy, mogą być piesze, autokarowe czy też rowerowe. Wcześniej należy powiadomić kustosza wybranego sanktuarium o planowanym czasie przybycia⁵⁰.

Aby pielgrzymka dała pozytywne rezultaty i była manifestacją jej religijnego charakteru, powinna składać się z kilku etapów⁵¹:

- a) przygotowanie – spotkanie organizacyjno-modlitewne;
- b) wyjście – uroczyste wyjście ze świątyni, najlepiej po Eucharystii i z błogosławieństwem pielgrzymów;
- c) przejście – pokonanie trasy od miejsca rozpoczęcia pielgrzymki do sanktuarium docelowego, które może mieć różne formy w zależności od środ-

⁴⁸ Synod 1968, statut 342.

⁴⁹ Synod 1968, statut 344.

⁵⁰ Synod 2004-2008, statut 789.

⁵¹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej...*, s. 203.

ka transportu, którym poruszają się pątnicy; po drodze zaleca się modlitwę, wspólne śpiewy, głoszenie konferencji i nauk itp.;

- d) dojście i pobyt – powitanie przez kustosza, uroczyste wejście do sanktuarium, udział w Eucharystii, modlitwa i udział w innych nabożeństwach, uwzględnionych w programie duszpasterskim sanktuarium;
- e) zakończenie – powinno się odbyć w sanktuarium docelowym lub w miejscu, z którego pielgrzymka wyruszyła. Wydarzenie to powinno być utrzymane w duchu dziękczynnym⁵².

Przejsie poszczególnych etapów z pewnością odróżnia pielgrzymkę od wycieczki o charakterze turystyczno-krajoznawczym.

Obecnie sanktuaria odgrywają doniosłą rolę nie tylko jako miejsca pielgrzymkowe, ale również jako ośrodki kultury, atrakcje turystyczne czy miejsca ważne dla rozwijania poczucia wspólnoty lokalnej społeczności. Niezależnie więc od tego, czy mają sankcję kościelną i cieszą się popularnością, czy też przybywają tam wierni jedynie z najbliższej okolicy, to jednak stanowią one ważny element tradycji i tożsamości zarówno kraju, diecezji, jak i dekanatu czy parafii.

BIBLIOGRAFIA

- Adamczyk J., *Urząd rektora sanktuarium*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 2, s. 63-89.
- Adamczyk J., *Wokół prawnej definicji sanktuarium*, „Prawo Kanoniczne” 57(2014) nr 3, s. 65-82.
- Bilska-Wodecka E., Mróz F., *Sanktuaria Pańskie. Zarys problematyki*, „Peregrinus Cracoviensis”, z. 16 (2005), s. 115-128
- Hołodok S., *Koronacje wizerunków Najświętszej Maryj Panny*, „W Służbie Miłosierdzia”, nr 7/2007, http://www.wsm.archibial.pl/wsm34/art.php?id_artykul=423 [dostęp: 17.06.2016].
- Kodeks prawa kanonicznego 1983*, Poznań 1983.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.
- Mróz F., *Sanktuaria świętych i błogosławionych w Polsce – zarys problematyki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” Nr 648, „Ekonomiczne Problemy Usług”, Nr 66, 2011.
- Statuty Archidiecezjalnego Synodu Diecezjalnego odprawionego pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa dra Antoniego Baraniaka Metropolity Poznańskiego w dniach 4 czerwca, 12 września i 12 października milenijnego roku 1968 w Bazylice Archikatedralnej w Poznaniu*, Poznań 1972.

⁵² Synod 2004-2008, statut 790.

Syczewski T., *Kult świętych oraz obrazów świętych i relikwii w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego*, „Rocznik Teologii Katolickiej” t. VII, Rok 2008, s. 144-152.

Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008: zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. 2: *Statuty* [zespół red. dokumentów synodalnych Zdzisław Fortuniak et al.], : Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Poznań 2008.

Tobolski B., *W miasteczku nad Orlą*, „Przewodnik Katolicki” nr 11, 18.03.2007, s. IV-V (dodatek: „Metropolia Poznańska”)

Wiesiołowski J., *Funkcjonowanie poznańskiego kultu pątniczego w kościele Bożego Ciała (kon. XV – pocz. XVII wieku)*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 3-4, 1992, s. 128-159.

SUMMARY

The focus of the article are the shrines located within the present boundaries of the Poznań Archdiocese. The definition of the term “shrine” is discussed followed by deliberation of the role and significance of sacred places in the light of the canon law and the statutes of two archdiocesan synods held in 1968 and 2004-2008, respectively. A classification of the sacred places of the Poznań Archdiocese is proposed taking into consideration different scholarly criteria. The role of the custodian of a shrine and the meaning of pilgrimages and religious tourism are also presented.

Keywords

shrines; pilgrimages; custodian of a shrine;
sacred places in Greater Poland; religious tourism